

Universitetskanslersämbetets utbildningsutvärderingar

Självvärdering

Del 2. Ämnes- och ämnesdidaktiska studier

Lärosäte: Södertörns högskola

Yrkesexamen: Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i undervisningsämnet **svenska**

Skriv en självvärdering för den utbildning som leder fram till den examen som utvärderas. Lärosätet ombeds att göra en så reflekterande självvärdering som möjligt genom att identifiera styrkor och utmaningar samt beskriva och värdera hur dessa hanteras för att säkra att hög kvalitet nås i utbildningen. Tyngdpunkten på självvärderingen ska ligga mer på värdering än på beskrivning. Lärosätet ombeds belysa med exempel. Observera att självvärderingen ska utgå från utbildningens aktuella förhållanden vid tidpunkten för självvärderingens inlämnande. Utgå från *Vägledning för utbildningsutvärderingar på grundnivå och avancerad nivå* och basera självvärderingen på de bedömningsgrunder som ingår inom följande bedömningsområden:

- förutsättningar
- utformning, genomförande och resultat
- studentperspektiv
- arbetsliv och samverkan

Självvärderingen består av en del 1 som är gemensam för lärosätets ämneslärarutbildningar och den delen ska inledas med en beskrivning av hur ämneslärarutbildningarna organiseras på en övergripande nivå, se del 1. Redogör i del 1 för ämneslärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna (UVK) utifrån bedömningsområdena.

Självvärderingen har även en eller flera del 2. Här redogörs för utbildningens ämnes- och ämnesdidaktiska studier utifrån bedömningsområdena. Lärosätet ska inkomma med en del 2 för varje undervisningsämne¹ som omfattas av utvärderingen vid det aktuella lärosätet.

Observera att det i UKÄ:s beslut om urvalet av examensmål finns rekommendationer avseende i vilken del målen bör beskrivas. Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU) kan beskrivas både i del 1 och del 2. Redogör för VFU där det är relevant för lärosätets ämneslärarutbildning.

Självvärderingens olika delar ska tillsammans ge bedömargruppen en helhetsbild av ämneslärarutbildningen vid lärosätet, utan länkar till ytterligare information. Som bilaga till självvärderingens delar ifylls även en lärartabell. Om lärosätet anser att kursplaner eller utbildningsplaner krävs för att styrka något kan dessa laddas upp i UKÄ Direkt. UKÄ ber lärosätena att vara uppmärksamma på att:

- Självvärderingen ska indelas i enlighet med angivna rubriker. Rubrikerna inklusive bedömningsgrunderna i mallarna får inte tas bort. Eventuella underrubriker kan lärosätet lägga till. Ändra inte mallarna utformning såsom marginaler.
- Del 1 ska inte överstiga 20 sidor med teckenstorlek 10,5 punkter, exklusive lärartabellen. Tillkommer gör UKÄ:s instruktioner som utgör totalt 8 sidor.

¹ Matematik, svenska, samhällskunskap, idrott och hälsa, bild, dans och musik.

- Del 2 ska inte överstiga 15 sidor med teckenstorlek 10,5 punkter. Tillkommer gör UKÄ:s instruktioner som utgör totalt 8 sidor.
- Observera att självvärderingen INTE gäller kompletterande pedagogisk utbildning, KPU.

Se del 1 för en beskrivning av lärarutbildningens organisation.

Inriktningen svenska inom ämneslärarutbildningen – beskrivning och progression

Inriktningen svenska inom ämneslärarutbildningen hör till Institutionen för kultur och lärande vid Södertörns högskola. En inriktningsansvarig från ämnet svenska har huvudansvaret för kursernas innehåll och deltar, tillsammans med programsamordnaren och lärarutbildningens studierektor i arbetet med bemanningen. Undervisningen utförs av lärare med relevant kompetens från ämnena svenska och litteraturvetenskap.

Ämnesstudierna inom ämneslärarutbildningarna vid Södertörns högskola utformas i syfte att inte enbart ge studenterna djupa ämneskunskaper utan också nödvändiga didaktiska och ämnesdidaktiska kunskaper och färdigheter. Därför är didaktiska och ämnesdidaktiska perspektiv och moment integrerade i delkurserna. Ett exempel på hur integrering förekommer är genom examinationsuppgifterna. Det kan till exempel innebära skriftliga uppgifter, där studenten både ska visa ämneskunskaper och hur dessa kan omsättas i tänkta undervisningssituationer, undervisningsplaneringar och målformuleringar. En vanligt förekommande uppgift är analys av elevtexter. Uppgifterna kan även vara muntliga, som exempelvis en så kallad provlektion, där eleverna får träna på målgruppsanpassade förklaringar.

Inriktningen svenska erbjuds både som ämne 1 och ämne 2. Nedan följer en beskrivning av kurser och delkurser när inriktningen läses som ämne 1. Kursstrukturen ser i princip likadan ut oavsett om ämnet läses som ämne 1 eller ämne 2 och omfattar i båda fallen 120 hp.

Termin 1: UVK 1 + VFU 1

Termin 2: *Svenska I* (30 hp)

Kursen lägger grunden för yrkesrollen som ämneslärare i svenska i gymnasieskolan. Den bygger vidare på de interkulturella perspektiv på läraruppdraget, skolan, lärande och ungas världar som introducerats under utbildningens första termin och knyter frågor kring språk, litteratur och ämnesdidaktik till uppgiften att verka som svensklärare i dagens mångkulturella svenska samhälle. Kursen består av fyra delkurser:

Delkurs 1: Språk, litteratur och lärande (7,5 hp)

Delkurs 2: Medietexter och ungdomskultur (7,5 hp)

Delkurs 3: Språkbeskrivning (6 hp)

Delkurs 4: Skrivande och språklig variation (9 hp)

Termin 3: *Svenska II* (30 hp)

Kursen vidgar och fördjupar studenternas ämnesteoritiska och ämnesdidaktiska kunskaper om litteratur, litteraturläsning och skriftspråksutveckling. Kursen består av fyra delkurser:

Delkurs 1: Dramatik och dramatisk gestaltning (7,5 hp)

Delkurs 2: Diktning från forntid till renässans (7,5 hp)

Delkurs 3: Diktning från klassicism till modern tid (7,5 hp)

Delkurs 4: Elevers språkutveckling och språkutvecklande arbete (7,5 hp)

Termin 4 och 5: Ämne 2

Termin 6: UVK 2 + VFU 2

Termin 7: Ämne 2

Termin 8: *Svenska III* (30 hp)

I kursen vidareutvecklas det litteraturvetenskapliga perspektivet med en kurs om modern litteraturvetenskap. Även det didaktiska perspektiv som rör ungas skriftspråksutveckling fördjupas och kompletteras. Kursen består av fyra delkurser:

Delkurs 1: Skriftspråksutveckling i en- och flerspråkiga miljöer (7,5 hp)
Delkurs 2: Modern litteratur och litteraturvetenskap (7,5 hp)
Delkurs 3: Kreativt skrivande (7,5 hp)
Delkurs 4: Funktionell grammatik för textarbete i skolan (7,5 hp)

Termin 9: UVK 3 + VFU 3

Termin 10: *Svenska IV* (30 hp)

I kursen fördjupas det litteraturvetenskapliga perspektivet med en tematisk kurs. Kunskaperna i teorier och metoder utvecklas och förbereder för arbetet med examensarbetet där en ämnesdidaktisk fråga som rör språk- eller litteraturvetenskap undersöks självständigt. Kursen består av tre delkurser:

Delkurs 1: Tematiska studier i litteratur (7,5 hp)
Delkurs 2: Teori och metod (7,5 hp)
Delkurs 3: Självständigt arbete (15 hp)

Generella krav på alla delkurser

Alla delkurser examineras på flera sätt, t.ex. genom inlämningsuppgifter, framträdanden, kreativt gestaltande och praktiska uppgifter, hemtentor och salstentor samt genom obligatoriskt, aktivt och förberett deltagande i seminarier, för att på så sätt säkerställa att alla lärandemål examineras. Vid varje seminarium ska studenterna kunna redovisa och diskutera den lästa litteraturen och någon förberedelseuppgift. Frånvaro från högst ett till två seminarier kan kompenseras med skriftliga uppgifter. Generella betygskriterier är framtagna som kompletteras med delkursspecifika.

Läroarbetsutbildningens språkpolicy tillämpas på alla skriftliga examinationer. Den innebär att alla inlämnade texter ska vara författade med omsorg och på ett förståeligt, korrekt och lättläst språk med en tydlig röd tråd. Allmänt svårförståeliga skriftliga examinationer underkänns.

Utbildningsvolym

Under ht 18 läser 12 stycken studenter inriktning svenska som ämne 1 medan 17 stycken läser det som ämne 2. Studentantalet ht 18 är representativt för inriktningen.

Förutsättningar

Personal

Bedömningsgrund:

Antalet lärare och deras sammantagna kompetens (vetenskapliga/konstnärliga/professionsrelaterade och pedagogiska) är adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Relatera till ifylld och bilagd lärartabell.

Den vetenskapliga kompetensen

Ämnet svenska omfattar två professorer, 14 lektorer – varav fem docenter, tre doktorander och fem tillsvidareanställda adjunkter. Ämnet har under de senaste fem åren expanderat kraftigt med sju lektorer och fyra adjunkter. Ämnet litteraturvetenskap har två professorer, fem lektorer – varav tre docenter, och tre doktorander. Inom lärarutbildningen finns dessutom även tre adjungerade ämneslärare med behörighet i svenska och/eller svenska som andraspråk. Se bilaga för tabell över lärarresurs.

Representanter för ämnet svenska har varit delaktiga som handledare och opponenter i språkdidaktiska avhandlingsprojekt. Professor Per Ledin har varit huvudhandledare för ett femtontal språkdidaktiska avhandlingar och fakultetsopponent på ett tjugotal disputationer inom området. Professor Mats Landqvist har varit medlem i betygsnämnden för Ann-Christine Randahls (2014) och Enni Pauls (2017) språkdidaktiska avhandlingsprojekt, och i december 2018 är han inbokad som fakultetsopponent för Annelie Johanssons avhandling *Lärares bedömningspråk* som läggs fram vid Linnéuniversitetet. Svenskämnets personal är således efterfrågade som opponenter, handledare och betygsnämnds-ledamöter i språkdidaktiska sammanhang.

Per Ledin har särskilt bred erfarenhet av didaktiska sammanhang. Utöver den breda handledningserfarenheten har han varit ordförande i det didaktiska professorsrådet, samt har under sin tid som prodekan vid Örebro universitet (2007–2010) byggt upp *DidaktikAkademin* (år 2007), ett samarbete med Mälardalens högskola. I november 2018 är Ledin plenarföreläsare på konferensen *Svenska med didaktisk inriktning* (SMDI) i Linköping, med föredraget "Skolans nya och kvalitetssäkrande språk".

En av lärarna i ämnet svenska och en av lärarna i ämnet litteraturvetenskap har tidigare varit lärarutbildningens forskningsledare. Som forskningsledare har de haft ett övergripande samordningsansvar för lärarutbildningarnas forskningsunderbyggnad och forskningsanknytning. Lärare från båda ämnena deltar också flitigt i nationella ämnesdidaktiska konferenser. Sammantaget innebär det att ämnena svenska och litteraturvetenskap har en betydande lärarutbildningsrelevant vetenskaplig kompetens och flertalet kontaktytor.

Den professionsrelaterade kompetensen

Nio av de anställda i ämnet svenska och två i ämnet litteraturvetenskap har lärarexamen. På Södertörns högskolas lärarutbildningar finns därtill visstidsanställda adjungerade lärare vilka arbetar halvtid på en skola och halvtid på lärarutbildningen under tre år för att på så vis bidra med professionskunskap och aktuell insikt i vad som händer i skolans värld. Dessa lärare väljs ut så att de passar de inriktningar som högskolan ger. Lärarna i fråga kan med fördel undervisa parallellt med lektorer från högskolan så att lektorerna står för mer teoretiska moment som varvas med professionsinriktade uppgifter och seminarier. Ett sådant exempel är en kurs om språkutvecklande arbete där studenterna genom en adjungerad lärare har fått genomföra och bedöma skrivuppgifter med eleverna på den skola där den adjungerade läraren arbetar. Ett annat exempel är när en grupp studenter har fått hålla sina muntliga presentationer inom en delkurs i språklig socialisation för elever på en gymnasieskola. Genom att på detta sätt utnyttja de olika

kompetenserna säkras såväl den vetenskapliga som den professionsinriktade kompetensen. Sammanfattningsvis kan sägas att den höga andelen disputerad personal borgar för tillräcklig kompetens på samtliga nivåer under utbildningen, samt att de olika personalkategorierna kompletterar varandra på ett fruktbart vis.

Inom ämnet svenska har det utvecklats olika former av uppdragsutbildningar, vilket har bidragit till att lärarnas professionsinriktade kompetens stärkts. Listan nedan visar några av de utbildningar som utvecklats och genomförts under de senaste fem åren:

- *Andraspråksutveckling i klassrummet* på uppdrag av Sollentuna kommun (2014).
- *Språkutvecklande arbetssätt* [för nyanlända elever] i skolområdet Haparanda, Gällivare, Kiruna och Lycksele (2018).
- Kurserna *Språkutvecklande arbetssätt i förskolan* och *Språkutvecklande arbetssätt i gymnasiet* i Järfälla kommun (2018).
- *Det globala klassrummet – introduktionskurs i svenska som andraspråk*, har beställts av Skolverket och utvecklats inom svenskämnet, men har ännu inte getts (2018).

Ett annat kompetensutvecklande exempel är utvecklingsprojektet *Skapande skola* i samverkan med Botkyrka kommun (2012–2018). Projektet har bidragit till författandet av läroboken *Uppdrag literacy – med klassrummet som arena* (2018) av Maria Danielsson (anställd adjunkt i svenska vid Södertörns högskola) och Ewa Jacquet (Stockholms universitet). En lektor i ämnet svenska har deltagit i referensgrupper för läs- och skrivutveckling i skolor i Nyköping (2011/12) respektive Haninge (2012) medan en annan lektor har fungerat som vetenskapligt stöd för arbetet med läs- och skrivutveckling i Huddinge kommun (2014-2016). Därutöver har lärarna samverkan med yrkesverksamma lärare i form av VFU-kurser, forskningscirkel och handledarutbildning.

Högskolepedagogisk kompetens

Se del 1.

Styrkor och utmaningar

Vi bedömer att det i ämnena svenska och litteraturvetenskap finns tillräcklig kompetens för att undervisa, handleda och examinera de blivande lärarna i undervisningsämnet svenska. Den professionsinriktade kompetensen återfinns dels hos flera av lärarna, dels i erfarenheter från uppdragsutbildning riktade mot skolor, dels i form av systemet med adjungerade lärare.

Vad gäller bemanningssituationen kan vi konstatera att hittills har många av ämneskurserna bemannats med samma lärare de senaste åren. Kontinuiteten borgar för att delkurserna kan kvalitetsutvecklas. Några lärare återkommer också flera gånger under utbildningens gång. Ämnena svenska och litteraturvetenskap har ett nära samarbete och samverkar i flera delkurser. Ämnens lärare är dessutom placerade i anslutning till varandra.

Kompetens inom ämnesdidaktik har framhävts som meriterande vid anställning av lektorer inom ämnena svenska och litteraturvetenskap, men ämnena har i likhet med andra lärosäten haft svårt att rekrytera. Institutionen är i färd med att utforma principiella arbetsformer för samarbetet med Lärarutbildningen vad gäller kompetensförsörjning, rekrytering och bemanning, för att få ett mer långsiktigt perspektiv på behovet av lektorer med relevant kompetens. Detta talar för att kompetensen kommer att stärkas ytterligare.

Förutsättningar

Utbildningsmiljö

Bedömningsgrund:

Det finns en för utbildningen vetenskaplig/konstnärlig och professionsinriktad miljö och verksamheten bedrivs så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Den vetenskapliga miljön

Det finns flera vetenskapliga miljöer som är relevanta för inriktningen svenska inom ämneslärarutbildningen. Dessa utgör såväl resurser som forum för den forskning och verksamhet som bedrivs, och bidrar tillsammans till många kontaktytor. De miljöer som beskrivs nedan är den nationella forskarskolan Språk- och litteraturdidaktik i medielandskapet (SPLIT), forskarutbildningsområdet Utbildningsvetenskapliga studier (UVS) och ämnenas forskningsverksamhet. Lärarutbildningens forskningsplattform och forskningssamverkan inom Centra för professionsutveckling (CPU) respektive ULF beskrivs i del 1.

Nationella forskarskolan Språk- och litteraturdidaktik i medielandskapet

Forscarskolan Språk- och litteraturdidaktik i medielandskapet (SPLIT) är ett samarbete mellan Malmö högskola, Linköpings universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Luleå tekniska universitet. Forscarskolan är knuten till det utbildningsvetenskapliga forskarutbildningsämnet Svenska med didaktisk inriktning där frågor om språkutveckling, lärande i medielandskapet, litteratur- och mediereception, språk och ämneslärande samt svenska som andraspråk är centrala. SPLIT intresserar sig för de grundläggande kommunikativa praktikerna – tala, lyssna, läsa, skriva, gestalta – i dagens medialiserade, mångspråkiga och kulturellt heterogena samhälle där villkoren och formerna för språkutveckling och litteraturläsning genomgår stora förändringar. Dessa belyses som integrerade med både gamla och nya medielandskap, både i relation till de yngsta barnen och till de äldre, både i förhållande till skolans svenskämne och till andra kommunikativa miljöer i samhället.

Våren 2015 anställdes två doktorander knutna till forskarskolan SPLIT, båda utbildade lärare, en i ämnet svenska och en i ämnet litteraturvetenskap. Doktoranden i svenska undersöker flerspråkiga förskolebarns språkutveckling och lärande ur ett multimodalt perspektiv. Doktoranden i litteraturvetenskap undersöker hur litteraturbegreppet och litteraturförmedlingen kommit att fungera som ett strategiskt element och verktyg för maktutövning inom ramen för svensk utbildnings- och kulturpolitik under perioden efter andra världskriget.

Forscarutbildningsområdet Utbildningsvetenskapliga studier

Södertörns högskola har beviljats (2017) forskarutbildningsområdet Utbildningsvetenskapliga studier (UVS) där ämnena svenska och pedagogik ingår. Forskningsområdet Utbildningsvetenskapliga studier ska rikta uppmärksamheten mot undervisningens förutsättningar och möjligheter, dess innehåll och utformning i olika kulturella och sociopolitiska kontexter utifrån ett kritiskt förhållningssätt som tar in dagens mångkulturella, flerspråkiga och medialiserade samhälle, med ett särskilt fokus på lärares arbete och professionella villkor. Här finns ett generellt samhällsperspektiv varifrån bildning, utbildning och lärande utforskas, inte minst i relation till ett samhälle som präglas av migration, mångkulturalitet, medialisering och segregation.

Hösten 2018 har de två första doktoranderna i svenska samt de två första i pedagogik anställts. De två doktoranderna i ämnet svenska, varav den ena är lärare i svenska och svenska som andraspråk i gymnasieskolan, kommer att undersöka följande två ämnen av relevans för lärarutbildningen:

- gymnasieelevers kritiska läspraktiker
- demokratifostran genom studier av interaktionen i medborgardialoger

För närvarande diskuteras en anslutning av ämnet litteraturvetenskap till UVS. En sådan skulle både befästa en redan befintlig praktik av litteraturdidaktisk forskning inom ämnet litteraturvetenskap och stimulera och utveckla ämnets litteraturdidaktiska forskningsintresse. Med forskarutbildningsrättigheterna finns en öppning för samverkan med andra vilket ger ämnet svenska, och inom kort även ämnet litteraturvetenskap, stora möjligheter att utöka den ämnesdidaktiska forskningsmiljön för språkdidaktiska och litteraturdidaktiska frågor.

Forskningsmiljön inom ämnena svenska respektive litteraturvetenskap

Den omedelbara forskningsmiljön där inriktningen svenska inom ämneslärarutbildningen har sin hemvist är den som ryms inom ämnena svenska respektive litteraturvetenskap. Som nämns ovan under avsnitten som behandlar personalkompetensen, så utgör merparten av ämnenas personal disputerade lärare. Navet i ämnenas forskningsmiljö är det högre seminariet som hålls varannan vecka med såväl interna som externa, nationella som internationella, föredragshållare. Det högre seminariet utgör ett livaktigt forum för pågående forskning. Sedan några år tillbaka har ämnet litteraturvetenskap även ett gemensamt högre seminarium med ämnet engelska/litterär inriktning. Förutom detta samverkar ämnena med lärarutbildningen vad gäller högre seminarier och symposier.

Svenskämnets forskningsinriktning handlar allmänt om relationer mellan språk och samhälle och innefattar studier av hur tal och skrift används i olika sociala praktiker, inklusive utbildning och undervisning. Tre huvudsakliga profiler kan urskiljas. Inom alla dessa profiler ingår studier som anknyter till frågor som rör svenska som undervisningsämne, flerspråkighet och ämnesdidaktik.

1. Språk och utbildning i arbetslivet. Inom detta fält bedrivs praxisnära forskning av etnografisk karaktär. Den tar sig an de språksociala villkoren för kommunikation i olika sociala praktiker.
2. Språk i undervisningspraktiker. Den andra inriktningen är didaktisk och tar sig an undervisningspraktiker i såväl förskolan, ungdomsskolan och högskolan. En given utgångspunkt är lärandets specifika villkor och syften i olika språksociala kontexter. Det handlar till exempel om hur förskolebarns lek kan vara ett sätt att erövra ett andraspråk, hur elever med svenska som andraspråk interagerar i smågruppsarbete eller om hur handledningssamtal på högskolan kan stötta studenters uppsatsskrivande.
3. Kritiska språkanalyser. Den tredje inriktningen har kritiska förtecken och innefattar olika varianter av kritisk diskursanalys, till exempel feministiska språkanalyser och språkpolitiska förändringsprocesser. Här återfinns studier av diskriminerade språkbruk, globaliseringens inverkan på ett alltmer flerspråkigt arbetsliv eller språkval i undervisning på högskolor och universitet.

Ämnet litteraturvetenskaps forskning är inriktad på allt slags skönlitteratur i relation till samhället. Två forskningsområden inom ämnet med relevans för svenska som undervisningsämne är:

1. Muntligt berättande. Inom detta fält bedrivs bl.a. forskning om barns eget berättande och om flyktingars berättelser.
2. Barnkultur. Den andra inriktningen handlar om forskning om bilderböcker, barnteater och pojk- och flickböcker utifrån intersektionella perspektiv.

Samband mellan forskning och utbildning

I de flesta sammanhang under utbildningen möter studenterna forskare och forskning. En eller flera disputerade och forskande lärare undervisar i alla ämneskurser. Flera lärare har, som framgått tidigare, dubbel kompetens. De är lärarutbildade, har lärarerfarenhet och är disputerade.

En tydlig konsekvens för studenterna av att lärarna har gedigen forskningserfarenhet är att inriktningen genomsyras av en vetenskaplig grund. Det innebär att studenterna under sin utbildning tränas i att ställa olika vetenskapliga perspektiv mot varandra och att ställa relevanta vetenskapliga frågor samt att dra relevanta ämnesdidaktiska slutsatser. Allra tydligast får studenterna ta del av och tränas i ett vetenskapligt förhållningssätt under sitt uppsatsskrivande, då de handleds i olika former – såväl individuellt som i grupp. Lärarnas vetenskapliga kompetens i ämnet speglas även i aktuell kurslitteratur, som ständigt uppdateras.

Ett exempel på hur aktuell forskning inom ämnena kommer studenterna till del är att multimodala perspektiv och moment numera är integrerade i flera ämneskurser som en direkt följd av deltagandet i forskarskolan SPLIT. Ett annat exempel är delkursen *Medietexter och ungdomskultur (Svenska I)* där bl.a. aktuell forskning i ämnet litteraturvetenskap om pojkböcker i historiskt perspektiv används.

Den professionsinriktade miljön

När det gäller den professionsinriktade miljön är det främst under VFU-kurserna som studenterna kommer i kontakt med verksamma lärare och annan skolpersonal då studenterna följer arbetet på sin VFU-skola. Förutom undervisning ska de aktivt delta i möten, studiedagar och andra aktiviteter på skolan. Varje termin har studenterna dessutom obligatoriska VFU-dagar som arrangeras av deras CPU då de möter verksamma lärare, elevhälsoteam och skoladministratörer. Därutöver har studenterna fältdagar på vissa ämneskurser då de samlar material eller auskulterar.

Tre adjungerade ämneslärare med behörighet i svenska och/eller svenska som andraspråk undervisar på flera av ämneskurserna och ansvarar då för praktiktäna och ämnesdidaktiska moment (se ovan). Flera av ämnenas lärare är VFU-lärare med ansvar för bl.a. trepartssamtal och bedömningsmöten.

Styrkor och utmaningar

Vår bedömning är att det inom högskolan finns flera starka, t.o.m. ledande, forskningsmiljöer som är direkt relevanta för inriktningen svenska inom ämneslärarutbildningen. Flera av inriktningens lärare är engagerade i VFU-kurser och har samarbeten med kommuner och enskilda yrkesverksamma lärare. De gemensamma bedömningsmötena som hålls efter varje VFU-kurs har förutom bättre likvärdighet också bidragit till en pågående diskussion om lärarprofession och professionsutveckling. Denna samverkan, och de adjungerade ämneslärarna, borgar för att det finns ett nära samband i inriktningen mellan forskning, utbildning och profession.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

1. För ämneslärarexamen med **inriktning mot arbete i gymnasieskolan** ska studenten
  - visa sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inbegripet såväl brett kunnande inom ämnesstudiernas huvudområde som väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av detta område och fördjupad insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Delkurserna är utformade så att studenterna successivt tillägnar sig och fördjupar sina ämneskunskaper och ämnesdidaktiska kunskaper genom ständiga kopplingar mellan teori och tillämpningar. Forskning utgör en integrerad del av undervisningen i inriktningens ämneskurser. Insikter i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete ges i samtliga delkurser genom undervisning och i form av kurslitteratur, tidigt i utbildningen huvudsakligen i form av "studentlitteratur" men successivt i form av allt flera vetenskapliga artiklar och avhandlingar, både på svenska och på engelska.

För att exemplifiera hur vi utformar kurser, genomför undervisning och säkerställer att våra studenter har sådana ämneskunskaper som krävs för yrkesutövningen, inklusive insikt i aktuell forskning kommer kurserna i grammatik att beskrivas.

Grammatik

Två av inriktningens delkurser syftar till att ge studenterna grundläggande och fördjupade kunskaper i grammatik. Delkursen *Språkbeskrivning (Svenska I)* introducerar grammatik och fokuserar de grammatiska redskap som behövs för en svensklärare, dvs. de strukturer i det svenska språket som är relevanta för att kunna analysera och bedöma äldre elevers språkutveckling. Lärandemålen är:

- beskriva grundläggande strukturella drag i svenskan ur ett språktypologiskt perspektiv
- identifiera grammatiska kategorier på morfologisk, syntaktisk och lexikal nivå

Lärandemålen behandlas i seminarier med olika förberedelseuppgifter och med två inlämningsuppgifter. De examineras med både en hemtentamen och en salstentamen. För godkänt på dessa krävs att studenterna kan beskriva grundläggande strukturella drag i svenska språket på olika nivåer, bl.a. ur ett språktypologiskt perspektiv. Hemtentamen består av tre frågor som var och en ska besvaras på 1-2 sidor. Exempel på en av tentamensfrågorna är denna:

3. Texten (som inte återges i sin helhet) här nedan är skriven av en högstadieläro elev som inte har lärt sig svenska som sitt första språk. Analysera vilka svårigheter som eleven har med syntaxen i sin språkanvändning. Din analys ska utgå från ett grammatiskt perspektiv och utifrån detta förklara elevens svårigheter med syntaxen. (Det kan finnas mer att säga om texten, t.ex. när det gäller innehåll och stavfel. Detta behöver dock inte kommenteras i ditt svar.)

"Det var en lördag kväll. Jag var på fest med min kompisar. Allt var jätte roligt. Festen var perfekt. Sen en artist kom till festen. När han började sjunga, några killar kom och började bråka. Alla blev jätte redda. Då kom polisen och då killarna försvann. Det var bra men festen var förstörd så att vi kunde inte fortsätta."

Delkursen *Funktionell grammatik för textarbete i skolan (Svenska III)* introducerar den funktionella grammatiken som en fördjupning i grammatik. Tonvikten i delkursen ligger på svenska tillämpningar av beskrivningsmodellen. Särskilt fokus läggs på didaktiska tillämpningar, både vad gäller skrivdidaktik, grammatisk språkbeskrivning och metaspråk för textsamtal i skolan. I delkursen finns också ett genomgående andraspråks- och flerspråkighetsperspektiv. Denna delkurs ger även insikter i aktuell språkvetenskaplig forskning om skolans texter. Lärandemålen är:

- redogöra för funktionell grammatik som beskrivningsmodell
- analysera och bedöma elevtexter och andra för skolan relevanta texter utifrån olika grammatiska beskrivningsmodeller
- diskutera didaktiska tillämpningar av olika grammatiska modeller
- tillämpa och värdera ett kritiskt och textanalytiskt förhållningssätt

Under seminarierna redovisas och diskuteras analyser av elevtexter och den aktuella litteraturen. Delkursen examineras genom en skriftlig individuell analysuppgift, en muntlig presentation av ett didaktiskt förslag och en muntlig presentation av en relevant språkdidaktisk avhandling. För godkänt betyg på kursen krävs korrekt användande av analysmodeller, resonemang med koppling till relevant litteratur och välstrukturerade och tydliga skriftliga och muntliga presentationer.

Strimma av skrivande och gestaltande

För att exemplifiera hur vi utformar kurser, genomför undervisning och säkerställer att våra studenter har väsentligt fördjupade kunskaper inom vissa delar av ämnesområdet kommer den strimma av skrivande och kreativt gestaltande som löper genom alla delkurser att beskrivas. Beskrivningen nedan gäller dock endast strimman under *Svenska I* och *II*. Strimman ger både teoretiska och analytiska kunskaper och praktisk-estetiska färdigheter och syftar till att fördjupa studenternas förståelse av ämnesinnehållet genom olika tillämpningar och reflektionsuppgifter. Strimman har också ämnesdidaktiska syften.

Strimman i kursen *Svenska I* fokuserar på text- och genrenormer, kamratrespons och reflektionen över det egna skrivandet. Den sista delkursen säkerställer att studenterna har tillägnat sig kunskaper och färdigheter i skrivande och responsgivning. En översikt över innehållet i strimman under *Svenska I* finns nedan.

Delkurs 1: Brev, debattinlägg och mottagaranpassning

Delkurs 2: Fanfictiongenren, kamratrespons och reflektion över det egna skrivandet

Delkurs 3: Förklarande text och mottagaranpassning

Delkurs 4: Utredande text, skriv- och responsteori, kamratrespons och reflektion kring det egna skrivandet.

Exempel på en uppgift från delkurs 1, *Språk, litteratur och lärande*, är denna:

Sedan en tid tillbaka har du och dina svensklärarkollegor fått kritik från föräldrahåll för ert sätt att bedriva litteraturundervisning. Kritiken går ut på att eleverna ägnar allt för mycket tid åt främmande och utländsk litteratur istället för att tillägna sig en svensk kulturtradition och kanon. Du beslutar dig för att besvara kritiken genom att skicka ett brev till föräldrarna.

Skriv en **text där du förklarar och diskuterar** vad ett interkulturellt förhållningsätt innebär i ett litteraturdidaktiskt sammanhang och varför du och dina kollegor tycker att det är viktigt. I texten utgår du från kurslitteraturen (framför allt Wiklund & Landmark, Nussbaum och Nordlund) och knyter an till läroplanerna för svenskämnet. Omfång: max 2 sidor.

För betyget godkänd på uppgiften krävs att texten i sin helhet är förankrad i kurslitteraturen och har källhänvisningar, är språkligt korrekt och sammanhängande, och följer anvisningarna. I delkurs 4, *Skrivande och språklig variation*, är denna en av fyra skrivuppgifter:

Många har väntat sig att läsplattor och annan digital teknik ska revolutionera bokutgivningen lika kraftigt som Gutenbergs boktryckarkonst en gång gjorde. Hur betydelsefull är egentligen den digitala tekniken för bokutgivningen? Kan den jämföras med Gutenbergs betydelse? Skriv ditt pm. **Presentera** frågeställningen. **Beskriv** med hjälp av texthäftet hur Gutenbergs uppfinning och den digitala bokutgivningstekniken har utvecklats och tagits emot. **Jämför**

de två utgivningsformernas betydelse. Kom ihåg att ditt pm ska anpassas till kommunikationssituationen som beskrivs ovan under rubriken Instruktion.

Rubrik: **Två vändpunkter för bokutgivningen**

För att få godkänt på skrivuppgifterna i denna delkurs krävs att studenten kan skriva texter inom olika genrer och som genomgående följer aktuella text- och genrenormer, reflektera kring det egna skrivande och ge och ta emot kamratrespons på texter inom olika genrer.

Strimman i *Svenska II* fokuserar på kreativitet och gestaltning, både språklig, estetisk och fysisk. I några delkurser medverkar lärare i estetiska lärprocesser. Delkurser i *Svenska III* säkerställer att studenterna har fördjupade kunskaper och färdigheter i kreativt gestaltande, skrivande och textbearbetning. En översikt över innehållet i strimman under *Svenska II* finns nedan:

Delkurs 1: dramatiseringar i arbetet med dramatiska texter och reflektion i form av en loggbok.

Delkurs 2: skrivövningar med antika versmått och kamratrespons

Delkurs 3: estetisk gestaltning

Delkurs 4: rollspel och skrivövningar i olika genrer

Ett exempel på en kreativt gestaltande övning från delkurs 3, *Diktning från klassicism till modern tid*, är denna:

Välj ett textställe som betytt mycket för dig och berört dig särskilt genom att presentera/(åter)skapa/gestalta detta på ett nytt sätt, till exempel:

- läsa upp, recitera, ett textställe enskilt eller tillsammans (olika roller)
- utan ord: pantomim, genom att visa ett/flera föremål
- visa en bild, målning, slide
- show, ljud/musik
- presentera en egen skapelse: t.ex. i lera, självmålad bild, selfie, tecknad serie, ljud

Såväl skriftliga som muntliga uppgifter på delkursen ska följa de anvisningar som anges, visa att studenten tillgodogjort sig delkursens kurslitteratur och kursens övriga innehåll och vara formulerade på ett tydligt och begripligt språk.

Styrkor och utmaningar

Exemplen ovan ger en tydlig bild av hur progressionen och samordningen på inriktningen ser ut. Kurserna både behandlar och examinerar flera kunskapsdimensioner (fakta, begrepp, färdighet och metakognitiv kunskap) Ämneskunskaperna ska inte endast förstås utan också självständigt tillämpas, analyseras, värderas och integreras.

En stor styrka är de små studentgrupper som finns inom inriktningen. Grupperna består av ca 15 studenter, i jämförelse med andra lärarprogram där grupperna ofta består av ca 25 studenter. De mindre grupperna möjliggör aktivt deltagande, stor kännedom om studenterna och en trygg studiemiljö. Med större studentgrupper skulle det beskrivna upplägget med många praktiska moment ha svårt att fungera. En annan styrka är att studenterna i regel är engagerade och studievana. Även detta är en förutsättning för upplägget. Ytterligare en annan styrka är att lärarna är inarbetade och vana att samarbeta. De ser till att studenterna får en helhetssyn på innehållet. Lärarna kan knyta an till det studenterna har läst och gjort respektive kommer att läsa och göra i inriktningens olika delkurser.

Genom den strimma som beskrivits ovan utnyttjas lärarnas expertkunskaper. Flera lärare i ämnet svenska både forskar om och undervisar i skrivande i olika sammanhang. En adjunkt är själv författare. I ämnet litteraturvetenskap finns en stor praktisk och teoretisk kompetens i teater och drama. Det ger hög kvalitet i undervisningen och säkerställer att studenterna får väsentligt fördjupade kunskaper inom ett ämnesområde.

En återkommande utmaning vad gäller både språk och litteratur är studenternas tendens, åtminstone i början, att ägna sig åt allmänt tyckande och tvärsäkra påståenden, inte sällan moraliserande. Detta är något alla inriktningens lärare brottas med. Som lärare gäller det att hela tiden uppmana studenterna att beskriva med språk- och litteraturvetenskaplig terminologi, att ge belägg för sina slutsatser och bedömningar och att inta ett kritiskt reflekterande förhållningssätt. Lärarna fungerar här som viktiga förebilder.

En annan återkommande utmaning är relationen mellan ämneskurser och VFU-kurser. Vid flera tillfällen har det hänt att studenter upplevt att de "kastats ut" under VFU:n i ämnesområden de ännu inte hunnit läsa i en högskolekurs. Vissa studenter uppfattar det till och med som alldeles för nervöst och otryggt. Detta diskuteras löpande med VFU-handledare och studenter men det är svårt att hitta lösningar då VFU-skolor inte kan anpassa all sin undervisning efter våra studenters VFU-kurser. Våra och handledarnas råd till studenterna är att de måste repetera och läsa in sig på egen hand.

En svaghet är att inslagen av språkhistoria är få. Studenterna får en föreläsning om läs- och skrivförmåga och läs- och skrivundervisning i historiskt perspektiv under delkurs 1, *Språk, litteratur och lärande*, och historiska perspektiv på språkförändring i delkurs 4, *Skrivande och språklig variation*, båda i *Svenska I*. Inslag med danska/norska och retorik saknas helt. När det gäller danska/norska är argumentet att den mycket begränsade tid, kanske två seminarier, som skulle kunna ägnas åt danska/norska inte ger studenterna tillräckliga och användbara kunskaper och färdigheter. När det gäller retorik pågår en diskussion om när och i vilken omfattning sådana moment skulle kunna läggas in. Retorikkursen på gymnasiet är emellertid omfattande och avancerad och kräver goda kunskaper hos läraren motsvarande en termins studier i retorik. Ett förslag är att erbjuda en sådan kurs som vidareutbildning tillsammans med ämnet retorik.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – kunskap och förståelse

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen kunskap och förståelse i examensordningen.

Mål

2. Visa fördjupad kunskap om vetenskapsteori samt kvalitativa och kvantitativa forskningsmetoder, och visa kunskap om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet och dess betydelse för yrkesutövningen.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

Se del 1 för en beskrivning av hur ämneslärarstudenterna skolas in i ett vetenskapligt tänkande och förhållningssätt och får kunskaper om relationen mellan vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Forskning utgör en integrerad del av undervisningen i inriktningens ämneskurser, framför allt under *Svenska III* och *IV*. Under *Svenska III* får studenterna pröva på att läsa, skriva och diskutera språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga texter. I den första delkursen, *Skriftspråksutveckling i en- och flerspråkiga miljöer*, får studenterna i uppgift att göra fyra små undersökningar som presenteras i form av paper. I nästa delkurs, *Modern litteratur och litteraturvetenskap*, övar studenterna på att använda olika litteraturteoretiska och metodiska infallsvinklar på läst litteratur. Syftet är att fördjupa den litteraturanalytiska förmågan och det kritiska omdömet som tidigare kurser med litteraturvetenskaplig inriktning lagt grunden för. I den sista delkursen, *Funktionell grammatik för textarbete i skolan*, får studenterna förutom att pröva olika textanalyser och diskutera didaktiska tillämpningar också läsa och presentera en aktuell avhandling om skolans texter. Instruktionen finns nedan.

Presentationen ska vara ca 10–15 minuter. Sammanfatta avhandlingen kort genom att redogöra för avhandlingens syfte, material, metod och huvudsakliga resultat. Välj sedan en eller två frågor som du vill lyfta, förslagsvis rörande metod, resultat eller författarens diskussion. Du kan också jämföra något ur avhandlingen med den övningsuppgift ni för tillfället jobbar med eller till kurslitteraturen i övrigt. [...] Presentationen görs individuellt.

Svenska IV inleds med en tematisk fördjupningskurs, *Tematiska studier i litteratur*. Delkursen är en direkt förberedelse för studenternas självständiga arbete. I delkurser därefter, *Teori och metod*, behandlas dels olika centrala språkvetenskapliga, litteraturvetenskapliga och ämnesdidaktiska teorier och hur dessa kan tillämpas i undersökningar, dels olika språkvetenskapliga och litteraturvetenskapliga metoder. Även vetenskapsteoretiska frågor aktualiseras. I det självständiga arbete som avslutar *Svenska IV* undersöker studenterna en ämnesdidaktisk fråga som rör språk- eller litteraturvetenskap.

Styrkor och utmaningar

Vår bild är att studenterna är väl förberedda för det självständiga arbetet. Flera uppfattar det självständiga arbetet som spännande och utvecklande. Några uttrycker att de gärna vill fortsätta forska. Flera menar att det självständiga arbetet ger dem fördjupade ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper liksom ett vetenskapligt förhållningssätt till undervisning.

Så som utbildningen är upplagd nu läser studenterna tre teori och metod-kurser, en i UVK, en i ämne 1 och en i 2. Det innebär viss risk för upprepningar. En diskussion pågår om någon kurs eventuellt kan plockas bort, få en annan inriktning eller innehålla en vetenskapsteoretisk fördjupning.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

1. *Visa fördjupad förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över egna och andras erfarenheter samt relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen, ämnesområden och ämnesdidaktik.*

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

Se del 1 om hur studenterna systematiskt tränas i att kritiskt reflektera över erfarenheter och forskningsresultat i UVK- och VFU-kurser.

Studenternas förmåga att kritiskt reflektera och tillvarata egna och andras erfarenheter övas och examineras i flera av inriktningens delkurser. Exempel från *Svenska I* är en uppgift att utifrån egna och kurskamraters beskrivningar av sitt eget skrivande i gymnasiet reflektera över gymnasiet skrivundervisning och relatera det till forskning om gymnasieskolans svenskämne. En annan uppgift är att skriva en mediedagbok under en vecka som sedan presenteras och diskuteras. I den sista delkursen på *Svenska I* examineras studenternas förmåga att reflektera kring det egna skrivandet. Både under denna och andra delkurser i inriktningen skriver studenterna loggbok över sin läsning och sitt arbete med olika uppgifter. Loggboken används sedan bl.a. i reflektionsuppgifter av typen citat-tanke.

I flera delkurser har studenterna boksamtal om läst skönlitteratur då studenternas olika tolkningar möts och diskuteras. Skönlitteratur och dramatik tolkas också systematiskt utifrån olika perspektiv. I en delkurs i *Svenska II* får studenterna i uppgift att i grupp presentera hur man kan arbeta med en särskild text i undervisningen. En annan grupp har i uppgift att diskutera och reflektera kring förslaget.

Främst i *Svenska III* och *IV* får studenterna öva på att systematisera, använda och reflektera över forskningsresultat. Utifrån lästa språkdidaktiska avhandlingar om skolans texter får studenterna exempelvis i en delkurs ta fram ett didaktiskt förslag. I det självständiga arbete som avslutar *Svenska IV* ingår att sätta in det egna arbetet i ett vetenskapligt sammanhang genom en översikt och diskussion av tidigare forskning.

Styrkor och utmaningar

Se del 1.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

2. *Visa förmåga att tillämpa sådan didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser.*

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

Samtliga delkurser i inriktningen tar upp didaktiska/ämnesdidaktiska och metodiska aspekter, i teori och praktik samt metodik, om än i varierande omfattning. För att exemplifiera hur vi i ämneskurserna utformar och genomför undervisning för att utveckla studenternas förmåga att tillämpa didaktik och ämnesdidaktik, inklusive metodik, kommer delkurserna i *Svenska II* att beskrivas. Det är emellertid svårt att här skilja på didaktik och ämnesdidaktik respektive ämnesdidaktik och metodik då dessa är integrerade. Hur dessa kunskapsområden ska definieras och avgränsas är inte heller helt klart. Det är under VFU-kurserna studenternas förmåga att tillämpa didaktik och ämnesdidaktik säkerställs. Se del 1.

Som framgått under mål 1 finns en strimma med skrivande och kreativt gestaltande i alla delkurser. Denna strimma har, förutom att fördjupa förståelsen för ämnesinnehållet i delkurserna, också ämnesdidaktiska syften. Förutom strimman innehåller delkurserna i *Svenska II* även följande ämnesdidaktiska moment:

Delkurs 1: didaktisk analys

Delkurs 2: textsamtal, museivisningar

Delkurs 3: litteraturläsningsovningsövningar, didaktisk analys och reflektion

Delkurs 4: skrivundervisning, skrivuppgifter, bedömning och respons på elevtext

I delkurs 1, *Dramatik och dramatisk gestaltning*, analyseras och bearbetas ett urval av dramatik från olika tidsepoker på temat "den andre". Med utgångspunkt i dramatikens samhällsliga kontext ges studenterna färdigheter i att förmedla äldre och yngre dramatik till dagens ungdomar. Studenterna introduceras också i praktiska metoder för hur man kan arbeta med teater och teaterupplevelser i undervisningssammanhang i anknytning till ett kursgemensamt teaterbesök. Delkursen examineras med en hemtentamen och en muntlig slutredovisning av ett fördjupande teaterarbete. En av hemtentamens två frågor är denna:

2) Gymnasieelevers möte med en teaterföreställning:

Välj **ett** av de dramer du har analyserat i tentamensfråga 1. Beskriv med dramat som utgångspunkt hur teater och drama (estetiska lärprocesser) kan användas i undervisning på gymnasiet. Ge konkreta exempel på hur dramat som text och/eller uppsättning kan för- eller efterarbetas och med vilket syfte.

Utgå från temat "den andre" och diskutera hur en gestaltad berättelse kan bidra till gymnasieelevers lärande och utveckling. Referera till relevant litteratur, läroplanen, praktiska seminarier och loggboken.

I delkurs 2, *Diktning från forntid till renässans*, får studenterna bl.a. turas om att förbereda och leda textsamtal om läst litteratur. Förutom en salstentamen examineras delkursen med en muntlig gruppresentation på ett museum. Även i delkurs 3, *Diktning från klassicism till modern tid*, får studenterna turas om att förbereda textsamtal om läst litteratur. De ska också förbereda en presentation och/eller

iscensättning av didaktiska aspekter och diskutera hur man kan arbeta med texten i klassrummet, t.ex. vad gäller lässtrategier och ämnesöverskridande läsningar. Efter presentationerna diskuteras didaktiska val och problem. Delkursen examineras med två individuella analysuppgifter av två olika verk. Analysen ska fokusera följande: den egna läsupplevelsen (motstånd, affekter), den historiska kontexten/perioden och didaktiska perspektiv.

I den sista delkursen, *Elevers språkutveckling och språkutvecklande arbete*, fokuseras skrivutveckling, skrivundervisning och formativ och summativ bedömning av skrivande. En adjungerad gymnasielärare i svenska medverkar i kursen och håller i seminarier om praktisk bedömning och responsarbete. Texterna är dagsaktuella och hämtade från lärarens gymnasieklass. Delkursen examineras med en individuell praktisk uppgift och en hemtentamen. Den praktiska uppgiften innebär att utifrån en utdelad elevtext: 1. göra en bedömning av den utifrån instruktionsdokument och kunskapskrav, 2. gestalta ett responsamtal med en tänkt elev och 3. kommentera sitt responsamtal. Deluppgift 1 och 3 redovisas skriftligt. Till deluppgift 2 ges följande instruktion:

Tänk dig att du ska ha ett responsamtal med eleven som skrivit texten. Syftet är att utveckla eleven som skribent. Du har fria händer att utforma själva samtalet både innehållsmässigt och presentationsmässigt. Samtalet ska videospelas. En kurskamrat, vän, partner eller någon annan får agera elev.

Det är viktigt att tänka på att gestaltningen verkligen ska vara ett samtal mellan lärare och elev. Samtalet/filmen ska vara ca 10 minuter lång.

Hemtentamen innehåller två frågor och en av dem är denna:

2. Skrivundervisning och bedömning av skrivande

Tänk dig följande: Eftersom du har läst kursen "Elevers språkutveckling och språkutvecklande arbete" vill rektorn på din gymnasieskola få nya perspektiv på hur man kan stimulera och utmana elevers skrivutveckling. Du har fått i uppdrag att komma med förslag på hur man kan utforma skrivundervisning utifrån forskning och teorier om skrivande och skrivprocesser. Du måste naturligtvis motivera och förklara dina förslag. Rektorn vill också att du kort resonerar kring bedömning av skrivande eftersom några av skolans svensklärare blivit rejält osams vid sambedömning av NP i svenska. I uppdraget ingår också att förankra dina påståenden i litteratur så att rektorn kan läsa vidare på egen hand. Omfång: max: 5 A4-sidor.

För betyget godkänt på både den praktiska uppgiften och på hemtentamen krävs att studenten bl.a. kan knyta an frågor om elevers skriftspråkutveckling till relevant kurslitteratur, använda redskap för att utveckla, bedöma och dokumentera elevers skrivande och föreslå arbetssätt i klassrummet som stödjer elevernas språkutveckling

Styrkor och utmaningar

En stor styrka är att de didaktiska och ämnesdidaktiska momenten i delkurserna är väl integrerade. Samtidigt innebär det en utmaning. Det kan vara svårt att hitta en balans mellan ämnesteorin och ämnesdidaktiska inslag och diskussioner. Studenterna fokuserar gärna på ämnesteorin, vilket de ibland också måste göra för att kunna tillgodogöra sig ämnesinnehållet.

De kan emellertid också ha svårt att sätta sig in i didaktiska situationer och förstå komplexiteten. Det är förståeligt. Det tar tid innan man kan börja tänka didaktiskt. Det märks ofta en stor skillnad när studenterna kommer tillbaka från en VFU-kurs. Studenter säger själva att det först är i slutet av lärarutbildningen som de verkligen förstår didaktiska situationer och kan bidra till och dra nytta av didaktiska diskussioner.

En annan utmaning, främst i början av utbildningen, är den som beskrivits under mål 1. Flera studenter fastnar lätt i tyckande och egna upplevelser. De flesta studenter faller till en början lätt tillbaka i en mycket traditionell undervisnings- och bedömningspraktik, där de t.ex. "rättar" stavfel. De har svårt att se utvecklingsmöjligheter och ta till sig alternativa sätt att undervisa. Detta förstärks av att studenterna ibland möter en undervisning under VFU-kurserna som i olika avseenden krockar med det de får lära sig under de högskoleförlagda kurserna. Progressionen i inriktningen där ämnesteorin, didaktik, ämnesdidaktik, metodik

och generiska färdigheter sammanflätas och stödjer varandra är därför helt nödvändig för att studenterna i slutet av utbildningen ska kunna göra insiktsfulla didaktiska och ämnesdidaktiska bedömningar och val.

En återkommande diskussion bland lärarna är vilken och hur mycket kurslitteratur om didaktik och ämnesdidaktik som ska finnas i ämneskurserna samt hur den ska användas. Det är generellt svårt att hinna med att behandla all kurslitteratur och ett stort ansvar läggs på studenterna att själva bearbeta och tillgodogöra sig litteraturen. En annan återkommande diskussion är var ansvaret för olika didaktiska moment ska ligga, på ämneskurser eller på UVK-kurser. Det hör naturligtvis ihop med svårigheten att definiera och avgränsa allmändidaktik respektive ämnesdidaktik.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – färdighet och förmåga

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen färdighet och förmåga i examensordningen.

Mål

3. *Visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och den pedagogiska verksamheten i övrigt i syfte att på bästa sätt stimulera varje elevs lärande och utveckling.*

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel. Om detta redogörs för i del 1 gör en hänvisning.

Studenternas förmåga att planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning både övas och examineras i flera av inriktningens delkurser men det är i VFU-kurserna deras förmåga prövas i skarpt läge. Se vidare del 1. Nedan finns tre exempel på hur planeringsuppgifter utformas i inriktningen.

Redan under *Svenska I* får studenterna planeringsuppgifter. Nedanstående är hämtad från hemtentamen i delkurs 1, *Språk, litteratur och lärande*. Under delkursen har bl.a. kursplaner i svenska, ämneskonceptioner och undervisningstraditioner diskuterats.

Du har blivit anställd på en gymnasieskola som profilerar sig som interkulturell. Tjänsten består av undervisning i svenska 1 på både Bygg- och anläggningsprogrammet och på Samhällsvetenskapliga programmet. Elever har alla valt att läsa svenska (och inte svenska som andraspråk) även om flertalet är flerspråkiga och talar ett annat språk än svenska hemma. Eleverna är också heterogena när det kommer till läsvana. Du bestämmer dig för att inleda terminen med temat språksociologi i båda klasserna. Du planerar ett projekt som innefattar läsning av och arbete med sakprosa, skriftliga och muntliga såväl som språkliga mål. Du vill inom temat täcka in åtminstone fyra av kursens mål, såväl teoretiska som färdighetstränande, och ha stort fokus på skrivande. Hur stöds uppgifterna i kursplanen?

Uppgift: Redogör först för ett tänkt upplägg med exempel på uppgifter som väcker intresse och engagemang (max 1 sida). Problematiska därefter dina förslag genom att diskutera vilka utmaningar du kan komma att möta och hur du skulle kunna tänka ett steg till för att bygga en kontextrik undervisning som säkerställer att hög kognitiv utmaning bibehålls i båda klasserna. Jämför någon av dina uppgifter med något av de klassrum och den konstruktion av svenskämnet som beskrivs i Bergman (2007) men använd också Asks (2011) beskrivning av svenskämnet i skolan. Omfång: Max 2-3 sidor

En seminarieuppgift från delkurs 2, *Medietexter och ungdomskultur*, också *Svenska I*, ser ut så här:

Skissa tillsammans med en eller flera studiekamrater på ett *möjligt* lektionsupplägg där elevernas vardagliga mediebruk är en utgångspunkt och resurs. Använd gärna Kress & Selanders tänkande om multimodalitet i upplägget. Vi går igenom dessa förslag genom en runda vid seminariebordet.

En fråga på en omtentamen i delkurs 4, *Elevers språkutveckling och språkutvecklande arbete*, i *Svenska II* finns nedan. Delkursen behandlar bl.a. skrivutveckling, skrivundervisning och skrivuppgifter. Till uppgiften bifogades en autentisk lektionsplanering för ett tio veckors tema kallat "Textsamhället".

Tänk dig följande: Du ska hoppa in som vikarie under fem veckor i en Sam-klass med 26 st elever eftersom deras ordinarie svensklärare kommer vara sjukskriven i samband med en operation. Eleverna läser Svenska 1, går första terminen på gymnasiet och har två 60 min-pass i veckan. Eleverna har olika förstaspråk och skiftande läs- och skrivförmåga.

Han vill att du planerar ett skrivtema som knyter an till det tema de arbetat med under de första tio veckorna av terminen. Se nedan. Temat ska introducera skrivande. Han ber dig därför att utforma ett förslag på ett skrivtema utifrån teori och tidigare forskning och förankra det i kursplanen. Han förväntar sig att du kan argumentera för ditt förslag. Ditt tema ska ha ett namn och måste vara fullt genomförbart och gärna kreativt. Du kan utgå ifrån att eleverna har en grundläggande textkompetens och vana vid att diskutera och arbeta ihop.

Styrkor och utmaningar

En styrka är de autentiska planeringsuppgifter som bl.a. de adjungerade lärarna tillhandahåller. De bidrar även med aktuella ämnesdidaktiska problem och frågor. Den förtrogenhet med undervisning i ungdomsskolan som finns bland flera av lärarna ger auktoritet och är en förutsättning för insiktsfulla diskussioner om olika upplägg. Det finns en ambition bland lärarna att ge autentiska, utmanande och gärna kreativa uppgifter som studenterna kan diskutera och sedan själva pröva, utveckla och utvärdera under VFU.

En svaghet som denna självvärdering uppenbarar är att det tycks saknas en medveten progression i planeringsuppgifterna vilket torde framgå av exemplen ovan. Uppgiften i inriktningens första delkurs och den i den sista delkursen i *Svenska II* är lika omfattande och komplexa. Här finns uppenbart ett utvecklingsområde. Man kan tänka sig att studenter i ett första steg får teoretiska kunskaper om planering som de får tillämpa genom att analysera färdiga planeringar utifrån olika perspektiv. I ett andra steg kan de få öva på att planera lektioner med olika syften och innehåll, och för olika grupper av elever. Till sist kan de få planera större teman.

Ett problem som studenter påpekat är att de flesta planeringsuppgifter och diskussioner utgår från undervisning i mångkulturella och flerspråkiga klasser med mer eller mindre motvilliga elever. Under sin VFU kan studenterna emellertid hamna i mycket högpresterande klasser i Stockholms innerstad vilket de inte alls känner sig mentalt och didaktiskt förberedda på. Lärarna måste därför se till att det blir en större variation i de tänkta scenarierna som planeringar och uppgifter utgår ifrån.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse – värderingsförmåga och förhållningssätt

Bedömningsgrund:

Utbildningen möjliggör genom utformning och genomförande samt säkerställer genom examination att studenten, när examen utfärdas, kan uppnå de utvalda målen inom kunskapsformen värderingsförmåga och förhållningssätt i examensordningen.

Mål

4. Enligt UKÄ:s rekommendationer beskriver lärosätet måluppfyllelsen för det utvalda examensmålet i självvärderingens del 1.

Utformning, genomförande och resultat

Jämställdhet

Bedömningsgrund:

Ett jämställdhetsperspektiv beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll, utformning och genomförande.

Redogör för hur det säkerställs att studenterna uppnår den del av examensordningens mål som gäller jämställdhet, dvs. visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten. Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Se del 1 om den interkulturella profilen och inslagen om genus och normkritik i UVK-kurser liksom hur studenternas teoretiska kunskaper på området omsätts i praktiken på VFU-kurserna.

Jämställdhet och genus är integrerat i flertalet av inriktningens delkurser. Exempel från *Svenska I* är en föreläsning och ett seminarium om genus och genuskonstruktion i media, seminarier om flick- respektive pojkboken som genre, och ett seminarium om språk och kön.

Ett annat exempel finns i delkursen *Dramatik och dramatisk gestaltning i Svenska II*. Delkursen examineras bland annat med en hemtentamen. En av två frågor är denna:

1) Drama- och föreställningsanalys:

Välj två av delkursens dramer, dock inte det drama du gjort din praktiska uppgift om. Ett av dramerna du väljer ska hämtas ur listan över "fördjupningsläsning".

Börja med att säga något kort om dramernas innehåll med hjälp av Birthe Sjöbergs begrepp intrig (i Dramatikanalys). Diskutera och jämför sedan hur genus och/eller rasifiering/etnicitet (beroende på vad som känns relevant) fungerar och gestaltas genom dramernas karaktärer, konflikt och språk. Referera tydligt till dramerna och övrig kurslitteratur enligt Harvard- eller Oxford-systemet.

I *Svenska III* fördjupas kunskaperna om genus i delkursen *Modern litteratur och litteraturvetenskap*. Delkursen syftar till att dels ge överblick över det tidiga 1900-talets litteratur och litteraturhistorie-skrivning, dels ge en introduktion till centrala litteraturvetenskapliga tolkningsteorier som feminism, postkolonialism och queerteori via centrala litterära verk. I *Svenska IV* fördjupas kunskaperna ytterligare i delkursen *Tematiska studier i litteratur*. I delkursen belyses ett tema i litteraturhistorien med hjälp av genus- och queerteori, postkolonial teori och människa-djur-studier. I delkursen där studenterna skriver självständiga arbeten väljer ofta ett antal studenter att skriva om något med tydligt genus- eller jämställdhetsperspektiv.

Styrkor och utmaningar

I ämnet svenska finns tongivande forskare inom området Språk och kön och i ämnet litteraturvetenskap finns forskare med genus-, intersektionalitets- och queerteori som sitt forskningsområde. Kompetensen på området bland inriktningens lärare är alltså mycket hög.

En styrka är att den interkulturella profilen är väl implementerad hos undervisande lärare och att ett systematiskt arbete med profilen pågår. Många av studenterna är också mycket engagerade i frågor som rör jämställdhet och tar ofta själva spontant upp sådana frågor till diskussion. På programrådet diskuteras återkommande fördelningen i litteraturlistornas representativitet i fråga om kön och andra aspekter. Jämställdhet diskuteras alltså ofta men eftersom flertalet aspekter inkluderas i begreppet interkulturalitet säkerställs inte att specifikt jämställdhet diskuteras regelbundet och systematiskt genom hela utbildningen.

En utmaning är andelen manliga studenter som är i minoritet i inriktningen. Vårterminen 2018 var fördelningen 73 % kvinnliga och 27 % manliga studenter. Andra terminer kan fördelningen vara mer jämn. Detta är ett nationellt fenomen och Södertörns högskola försöker rekrytera brett genom t.ex. kampanjen "Jag är lärare" med syftet att attrahera grupper som inte tidigare sökt sig till lärarutbildningar. Förutom denna typ av satsningar försöker vi säkerställa att de män som antas inte känner sig avvikande eller som representanter för en underrepresenterad grupp.

Utformning, genomförande och resultat

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Bedömningsgrunder:

Utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs systematiskt upp. Resultaten av uppföljningen omsätts vid behov i åtgärder för kvalitetsutveckling, och återkoppling sker till

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

I del 1 beskrivs det systematiska kvalitetsarbetet på högskolan och inom lärarutbildningen.

Några av inriktningsens lärare arbetar i högskolans Studieverkstad. Det gör att studenter som får problem med ämnesstudierna snabbt kan slussas vidare dit. Inriktningsens relativt små studentgrupper gör också att studenter lätt kan få hjälp och stöd av inriktningsens lärare inom delkursernas ram.

Studentperspektiv

Bedömningsgrund:

Studenten ges möjlighet att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

I del 1 beskrivs studentrepresentationen och de systematiska kursutvärderingar som görs på ämneslärarutbildningen.

De systematiska kursvärderingarna kompletteras av de flesta lärare med muntliga och/eller skriftliga kursvärderingar under eller i slutet av varje delkurs. Dessa kursvärderingar har då möjlighet att vara av mer formativ karaktär. Det finns därför goda möjligheter för studenterna inom inriktningen att påverka sin utbildning på ett mer informellt sätt då kurserna har relativt små seminariegrupper. Inte minst har studenterna ofta regelbunden kontakt med sin inriktningsansvariga för att lösa problem under utbildningens gång. Kontinuerligt uppmuntras således studenterna till att ge återkoppling på sin utbildning, och synpunkter samlas bland annat in muntligt vid terminsstart för att aktivt kunna arbeta med justeringar som kan förbättra utbildningen under kommande termin.

Arbetsliv och samverkan

Bedömningsgrund:

Utbildningen är utformad och genomförs på sådant sätt att den är användbar och utvecklar studentens beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället.

Beskriv, analysera och värdera. Redogör för styrkor och utmaningar samt hur dessa hanteras för att säkra att en hög kvalitet nås i utbildningen. Belys med hjälp av exempel.

Samverkan med det omgivande samhället

Södertörns högskolas lärarutbildning samverkar på många olika sätt med arbetslivet. I del 1 beskrivs den institutionaliserade samverkan högskolan har med det omgivande samhället genom CPU och RUC. Nedan beskrivs den samverkan som är relevant för inriktningen svenska.

Det förekommer mindre men återkommande arrangemang som knyter och upprätthåller högskolans kontakter med arbetslivet. *Högskoledagen* är ett samverkansprojekt mellan Huddinge kommun och Södertörns högskola som anordnas varje år. År 2017 var temat *Svenska och svenska som andraspråk*, och svenskämnets lärare presenterade pågående forskning och ömsesidiga förväntningar mellan gymnasieskola och högskola utifrån perspektivet svenska och svenska som andraspråk. Ett omedelbart resultat av just den dagen var att en verksam lärare i kommunen sökte och fick en doktorandtjänst i ämnet svenska. Lärare från svenskämnet deltar också på den årliga utbildningsdagen *Huddinge visar* för lärare i Huddinge kommun. I oktober 2018 deltog bl.a. en av ämnet svenskas lärare med ett föredrag om språkutvecklande smågruppsarbeten.

Inom ramen för lärarutbildningen anordnas varje termin ett öppet heldagssymposium som belyser ett ämnesdidaktiskt tema. Dagen är öppen för verksamma lärare. Hösten 2017 var det ämnet svenska som stod för regin, och temat var *Utmaningar i dagens skola – ett svensksdidaktiskt perspektiv*. Särskilt fokus var nyanlända elever och bedömningsfrågor. Hösten 2018 anordnade en av lärarna i ämnet svenska heldagssymposiet *Ledarskap i klassrummet*. Fokus är lärarstudenternas ledarskapsutveckling under VFU-kurserna och bedömning av denna. Både lärarutbildningens lärare och kommunernas VFU-samordnare deltog. Ett viktigt syfte med symposiet var att forskningsunderbygga VFU-kurserna, främst när det gäller ledarskapsträning men även bedömningen av studenternas prestationer under VFU generellt.

Styrkor och utmaningar

De beskrivna samarbetena ger inriktningens lärare stor inblick i och förtrogenhet med de förhållanden som råder i skolor i närområdet. Genom det nära samarbetet med CPU får vi också löpande information om de utmaningar, förändringar och behov som verksamma lärare möter. Exempel från skolor används i kurser och ligger till grund för kursutveckling. På så sätt säkerställer vi att studenterna får en användbar utbildning.

Det finns en stor ambition att samverka med det omgivande samhället, främst skolor och kommuner, men samarbeten tar tid att utveckla och det är en utmaning för alla parter att hitta former och utrymme.